

MAGYARORSZÁG A II. VILÁGHÁBORÚBAN (1941–1945)

– vetíthető oktatási segédanyag –



Repárszky Ildikó
– Keglevich Kristóf



Budapesti Fazekas Mihály
Gyakorló Általános Iskola
és Gimnázium

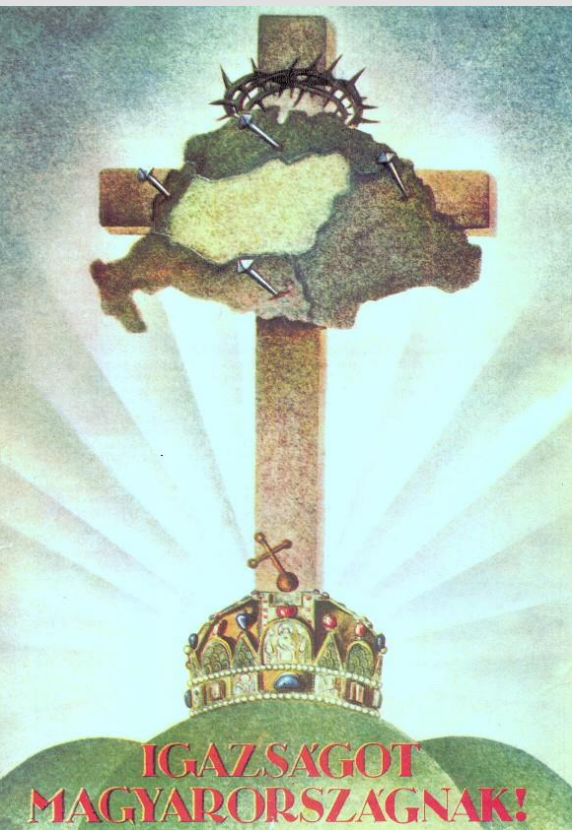
Budapest, 2020

1. Külpolitikai előzmények

– Mo. külpolitikája 1920. jún. 4. óta kényszerpályán van:

a **revízió** mindenekfeletti cél

↳ az 1930-as évek közepéig a külpolitikában nemigen lehetett hangoztatni



Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia szövetsége a magyar revízió

└ és a Habsburg-restauráció ellen

– 1920-as évek – kisantant }
– Fro. } kül. elszigeteltség

– 1922 – Mo. → Népszövetség

- GÖMBÖS GYULA miniszterelnök (1932–1936)
 - előmozdítja a német-olasz-osztrák-magyar együttműködést
(a Berlin-Róma tengely kifejezés GÖMBÖSTŐL származik)
 - Mo. jobbra tolódása:
 - külpolitikai szimpátiák
 - a gazdaságban egyre nő a német befolyás
 - belpolitika: jobboldali irányzatok felerősödése
- a BETHLEN-TELEKI csoport mindvégig ellenzi az egyoldalú német kötődést
- DARÁNYI KÁLMÁN (1936–1938)
 - győri program: hadsereg fejlesztése

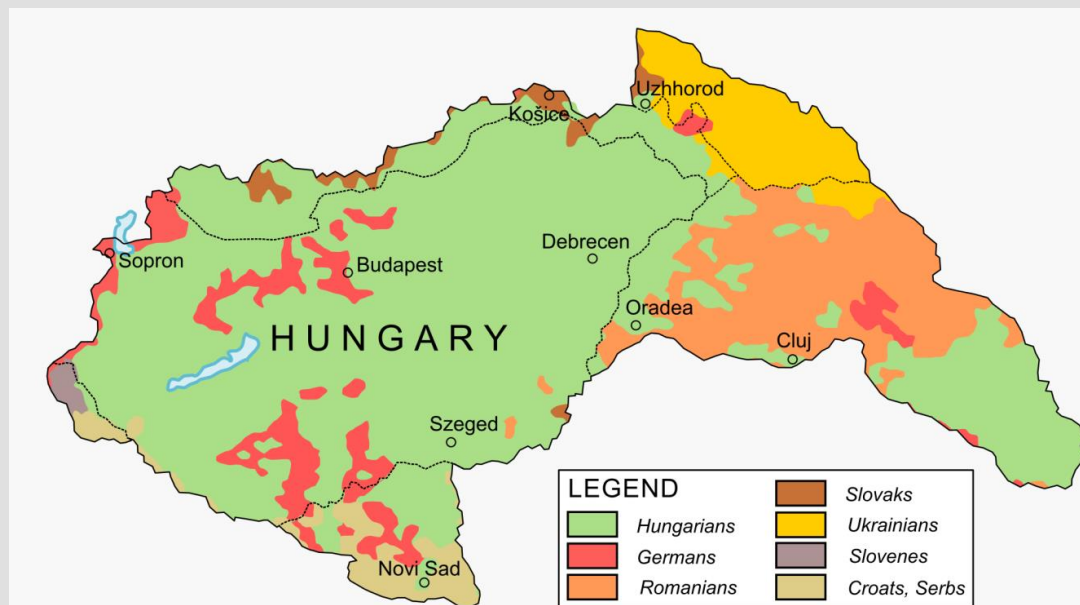
– revíziós lépések

1938: D-Felvidék

1939: Kárpátalja

1940: É-Erdély,
Székelyföld

1941: Délvidék



- IMRÉDY BÉLA miniszterelnök (1938–1939)
 - I. zsidótv.
 - I. bécsi döntés – német-olasz döntőbíráskodással
- TELEKI PÁL miniszterelnök (1939–1941)
 - kárpátaljai bevonulás (← HITLER szétzúzza Csehszlovákiát)
 - II. zsidótv.

*„A németekkel kell mennünk, mert másképp nem lehetséges, de csak egy bizonyos pontig. Ez a pont, ez a határvonal a háborúban való részvétel. Ezt semmi esetre sem fogjuk megtenni, mert idegen érdekekért nem fogunk vérezni hiába. De borzalmas nehéz, talán lehetetlen ellenállni. A revízió, s ezt csak neked mondom, a legnagyobb veszély, amely fenyeget, de ezzel nem tehetek semmit, mert belebukom. A közvéleményünk meg van örülve. Mindent vissza! Akárhogy, akárki által, bármely áron. (...) A revízióba bele fogunk pusztulni, ez fog minket a háborúba belesodorni. Visszakaptuk a Felvidéket, jó, vissza Ruszinkót [Kárpátalját] is, ezeket meg tudjuk még emésztetni, átvenni, berendezni. Most Erdélyen a sor, rettegek, mi lesz akkor. Ha Erdély visszajő, ezzel örökre elköteleztük magunkat a németeknek, akik majd aztán követelik az árát. És ez az ár a velük együtt való háborúzás lesz, **az ország maga lesz az ára a revíziónak.**”*

(TELEKI PÁL miniszterelnök egy bizalmas beszélgetése során, 1939 végén)



– 1939. szept. 1. ↔ TELEKI P.

TELEKI külpolitikai koncepciója:

a) magyar-lengyel sorsközösség nagyra becsülése

b) a németek mellett más szövetségesek

c) fegyveres semlegesség → a kifejezést magát
TELEKI sohasem használta, csak az utókor

1. békés revízió

2. hadsereg megóvása

3. háborúba nem keveredni No. oldalon

4. fenntartásos németbarátság, angol orientáció

„Egy általános konfliktus esetén Magyarország a maga politikáját a tengely politikájával fogja összhangba hozni, de erkölcsi okokból nincs abban a helyzetben, hogy hadműveleteket kezdjen Lengyelország ellen.” (TELEKI HITLERnek, 1939. júl. 27.)

„...a visszautasítást a németek nem fogják elfelejteni... a magyaroknak ezért egyszer fizetniük kell.” (CIANO olasz külügyminiszter)

a Wehrmacht nem használhatja a kárpátaljai vasútvonalakat

lengyel menekültek → id. ANTALL JÓZSEF [FKGP] menekültügyi kormánybiztos

→ balatonboglári iskola

„A magyar kormánynak fő feladata ebben az európai háborúban az, hogy Magyarország katonai, anyagi és népi erejét a háború végéig konzerválja. A háború kimenetele kétséges. De minden eshetőségben Magyarországnak fontosabb, hogy megtépázatlanul álljon ott az európai konfliktus befejezésének periódusában. Nagyon könnyen megtörténhetik, különösen Németország esetleges vereségének esetén vagy még Németország nem is egészen teljes veresége esetén, hogy a háború végén akár egész Európában, akár Európának ebben a keleti részében kaotikus állapotok állnak be, amelyek legnagyobb veszéllyel azon államokra fognak járni, amelyek védtelenek, amelyek anyagi eszközeiket és hadseregüket a konfliktus befejeződése előtt feláldozták.”

(TELEKI bizalmas üzenete a londoni és a washingtoni nagykövet számára, 1941. márc. 3.)

→ irreális

→ németek előtt titokban tartandó

– 1940. aug. 30. – II. bécsi döntés újból német-olasz döntőbíráskodással

Bevonulás Nagykárolyba



- Mo. elsőként csatlakozik a háromhatalmi egyezményhez
1940. **nov. 20**-án
- ↳ Németo., Olaszo. és Japán 1940 szeptemberében kötött kölcsönös segítségnyújtási szerződése

2. Belépés a háborúba

a) Jugoszlávia

- 1940. dec. – örök barátsági szerződés Jugoszláviával
 - ← Lengyelország összeomlása óta az egyetlen szomszéd, amely nem áll német befolyás alatt
- 1941. márc. – puccs Belgrádban → Jugoszlávia nem No., hanem a SZU és NBr. felé tapogatózik
- Mo. dilemmája: német csapatok átengedése / magyar részvétel D-i területekért
 - ↔ örök barátsági szerződés
 - ↔ Anglia: ez *casus belli* lesz
- 1941. ápr. 2/3. – TELEKI öngyilkossága (← No. magyar segítséget kér)
 - 4. revíziós lépés ↔ fegyveres semlegesség
 - személyes okok (depresszió + 1941 márciusában tudja meg, hogy édesanyja és felesége is halálos beteg)

Füvéltásági Úr!

Köszegől tettem —
gyávasághal, — a mo-
hácsi, bezárva alapuló
örökléséről és a szék-
ben. A nemzeti érzés és
munka adalatait becsü-
letet.

A garabolyos oldalára
adott — most a mond-
vassinált atrocitásokkal
egy szó sem igaz! Sem a
magyarok ellen, de még,
a nemzeti ellen sem.
Hullakablaiban kezdtem 'a
legnagyobb halál nemzeti

Nem tartózkodhat vissza
Püvis vagyok.

Teleki

1941. ápr. 3.

TELEKI
HORTHYnak írt
búcsúlevelei

Füvéltásági Úr,
Ha csatlakoztam
nem is sikerült kel-
jeren és még álmát, eren-
nel lemaradt.

Mely széklettel

Teleki

1941. ápr. 3.



Máriabesnyő,
a kapucinus
templom
melletti temető

„A béketárgyalásokon egy széket üresen
hagyunk TELEKI emlékére.”

(a hagyomány szerint CHURCHILL mondta
– a valóságban nem mondta, és a szék sem
maradt üresen)



– az új miniszterelnök:

BÁRDOSSY LÁSZLÓ (1941–1942)

– 1941. ápr. 11. – délvidéki bevonulás

Anglia csak a diplomáciai
kapcsolatokat szakítja meg

Ny-Bánát: német megszállás!

– partizánmozgalom **a szerbek részéről**



– 1942. jan.: bácskai vérengzés

= újvidéki razzia

→ kb. 3500 szerb és zsidó †

- a partizánok feltételezett támogatóinak összefogására
- gyilkosságsorozattá válik
- szerbek, zsidók ötletszerű irtása

- a helyi katonai vezetők követik el

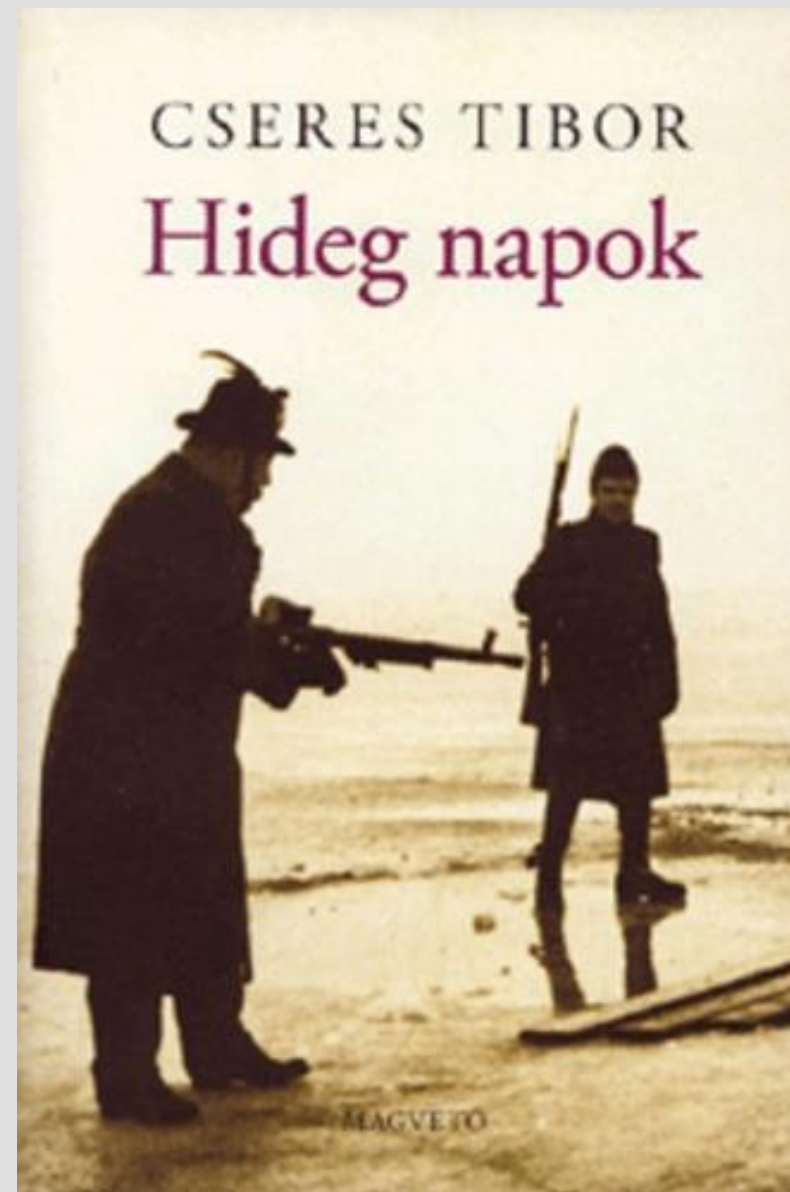
- a Honvéd Vezérkar kivizsgálja (!) → a főbűnösök Németországba menekülnek

- 1944: a német megszállás után hazajönnek; 1946: Jugoszláviában kivégzik őket

- **bosszúképpen 1944/45-ben a szerb partizánok 30–45 ezer magyart végeznek ki**



Az újvidéki vérengzés áldozatai, 1942. január



- revíziós lépések (1938–1941) etnikai hatásai
 - a magyarság aránya Magyarországon ↓
 - 1941: 14,5 M lakos, ennek 75%-a magyar
(0,5 M magyar a határon túl)

Revízió (Magyarország területi gyarapodása, 1938-41)	Terület (ezer km²)	Laks. (ezer fő)	Magyarok aránya (%)
Trianoni Magyarország (1938 eleje)	93,1	7.606,0	89,6
Első bécsi döntés → Felvidék (1938. november)	11,9	869,3	86,5
[Németo. felszámolja Csehszlovákiát] → Kárpátalja (1939. március)	12,2	496,0	12,7
Második bécsi döntés → Észak-Erdély és Székelyföld (1940. augusztus)	43,6	2.577,3	51,4
[Németo. megtámadja Jugoszláviát] → Délvidék (1941. április)	11,4	1.025,5	36,6
Magyarország 1941 végén	172,2	14.683,3	77,5

b) Szovjetunió (+ NBr, USA)

– 1941. jún. 26.: kassai bombázás

- felségjelzés nélküli (máig ismeretlen) gépek bombázzák Kassát
- német, esetleg szlovák provokáció?
- szovjet gyártmányú bombák
- tévedésmélet: az oroszok Eperjes (Szlovákia) helyett a hasonló város-szerkezetű Kassát bombázták?

→ ürügy a SZU megtámadására

– a Magyar Királyi Honvédség vezetői (WERTH HENRIK vezérkari főnök) erőteljesen támogatják a SZU megtámadását,

hogy Magyarország érdemeket szerezzen a németeknél

– a magyar kormány üzenetet kapott Moszkvából: a SZU elismeri a II. bécsi döntést

– BÁRDOSSY nem tájékoztatta sem a minisztertanácsot, sem HORTHYt

– 1941. jún. 27. – BÁRDOSSY napirend előtti bejelentése:

Mo. és SZU között beállt a hadiállapot (Ø hadüzenet!)

– 1941. dec. 7. Pearl Harbour

→ dec. 12.: BÁRDOSSY telefonon hadat üzen az USA-nak



Korabeli magyar anekdota:

– *Mi Magyarország államformája? – kérdezte az amerikai külügyi államtitkár.*
– *Királyság – felelte a hadüzenetet átadó magyar nagykövet.*
– *És ki a király?*
– *Nincs királyunk, az országot Horthy Miklós ellentengernagy őfőméltósága vezeti.*
– *Értem, tehát van tengerük.*

– *Nincs.*
– *S van területi követelésük az USA-val szemben?*
– *Nincs.*
– *Kivel szemben van?*
– *Romániával szemben.*
– *Romániával is hadban állnak?*
– *Nem, Románia a szövetségünk!*
Az amerikai elhallgatott és átvette a hadüzenetet.

c) belpolitika

- magyar gazdaság → németeknek termel (bauxit, kőolaj, gabona...)
- jegyrendszer (1941-től fokozatosan), hústalan napok, cenzúra
- 1941:XV. tc. (aug. 8.): III. zsidótörvény (~ nürnbergi faji tv-ek)
 - nemzsidónak zsidóval házasságot kötnie tilos
(3–5 év börtön)
 - házasságon kívüli nemi kapcsolat is tilos
 - az élet és a vagyon nincs veszélyben
 - zsidó: izr. felekezet tagja, vagy 1 szülő vagy 2 nagyszülő izr. vallású
- fokozott magyar katonai részvétel

Miért a trappista **a** sajt Mo.-on?



70. sz. nyomtatvány.

Jegyet saját érdekében őrizze meg, mert az mással nem pótolható.

ÁLLAMI FINOMLISZT- ÉS KENYÉRJEGY.
Érvényes 1942. január 15—31-ig

Beváltható: községben, városban.

A jegy tulajdonosának neve:
lakos: ker. -utca, sz.
..... -ut, tér,
..... tanyra

50 dg finomliszt Beváltható január 24-től 31-ig	2	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér
		Beváltható január 25-től január 29-ig				
50 dg finomliszt Beváltható január 15-től 23-ig	1	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér
		Beváltható január 20-tól január 24-ig				
		25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér	25 dg kenyér
		Beváltható január 15-től január 19-ig				

A jegy szelvényét magukban nem érvényesek, azokat csak a pék, illetve kereskedő válthatja be.
A jegyek utószelvényt, másokra váló átruházhatók, eladhatók, vagy az azokkal ellátottak bármilyen visszaélést elkövetéssel és pénzbüntetéssel büntetők.

25 dg kenyér 25 dg kenyér
Beváltható január 30—31-ig

Élelmiszerjegy 1942-ből

Egy 1941. januári kormányrendelet előírta a sajtkészítés csökkentését 30%-kal, és hogy az összmenyiség legalább 60%-ából „trappista jellegű egységes félkemény sajt készítendő”.

A Déda-Szeretfalva közti vasútvonal építése igen nagy gyorsasággal történt (1940–1942), hogy a Székelyföld elérhető legyen az anyaországból vasúton



3. A „Kállay-kettős”



KÁLLAY MIKLÓS

(miniszterelnök: 1942–1944)

a) külpolitikai váltás

ún. Kállay-kettős

inkább kényszerpályák...

„Ezen az első találkozón látom, hogy én többé egyetlen nyílt, őszinte szót nem szólhatok. Ha csak annyit mondanék valakinek, akár csak négyszemközt is – kivéve néhány bizalmas, belső munkatársamat –, hogy nem is olyan biztos a német győzelem, kijelentésem futótűzként terjedne el, és veszélyeztetné küldetésemet... Mindent magamba kell zárnom, őszintén soha nem nyilatkozhatom meg, igyekeznem kell megtéveszteni ellenfeleimet, hogy ne lássanak belém, s annál biztosabban haladhassak célom felé.”

(KÁLLAY emlékirataiból)

a németbarát magyar politikai és katonai elit túlnyomó része kitart a német szövetség mellett

„Ami mármost a többi csatlósok árulási lehetőségeit illeti, HORTHY szívesen kiugranék, csak hogy a FÜHRER megtette a szükséges ellenlépéseket. KÁLLAY, a miniszterelnöke, cégéres disznó. De nem árulja el magát, óvatosabb, sem hogy kimutassa a foga fehérét. Ezért egyelőre mi is jó képet vágunk a dologhoz.”

(GOEBBELS naplója, 1943. szeptember)

→ a németek tisztán látták a kiugrásra irányuló magyar szándékot

- közeledik a front
- remény: szövetségesek balkáni partraszállása
- titkos tárgyalások az előzetes fegyverszünet érdekében
 - pl. SZENT-GYÖRGYI ALBERT Isztambulban → Ø siker
 - magyarok problémája: a SZU előtt kellene letenni a fegyvert
- 1943. jan/febr. – voronyezsi katasztrófa ← Sztálingrád
- 1944. március 19. – Mo. német megszállása

b) belpolitika

- további antiszemita intézkedések
- németellenesség nyomokban
 - pl. szárszói konferencia (népi írók, pl. VERES PÉTER, FÉJA GÉZA; 1943 nyara)

c) II. magyar hadsereg

– 1938: győri program → fegyverkezés,

Magyar Királyi Honvédség hármass tagozódása

3 hadsereg > 3 hadtest > 3 hadosztály (10–15 ezer fő) > 6 ezred >
3 zászlóalj > 3 század (100–300 fő) > 3 szakasz > 3 raj (kb. 10-20 fő)

– Barbarossa-terv kudarca → No. mellett szövetséges haderők is

– II. hadsereg: 1942 tavasza → 200 ezer fő

+ kb. 50 ezer munkaszolgálatos

– 1942 nyara, ősze: felvonulás a Donhoz, partizánok, hídfőcsaták



Magyar katonák három „partizángyanús” civillel ásatják meg saját sírjukat a Sztarij Oszkoltól délkeletre fekvő polnikovói erdő térségében – 1942. július 21. (MÉLION JÓZSEF fhdgy. felvétele)

„De most által térek egy szebb, jobb és az életkedvet adó dologra. Na, mi ez? A 'NŐ'.

A városba, tudod, nem lehet ki menni, csak mikor temetésre templomba vagy fölvételezni megyünk... Vasárnap sétálni nem mindig lehet. Ekkor kell engedély és kettesbe menni. Civilnéppel beszélni nem szabad, mert a tábori csendőr fel ir. Nők azok vannak szépek és nagyon szépek, úgyhogy az embernek a nyála össze szalad a szájába. Szép arc, eszményi Mell (vagyis CSÖCS) észbontó láb.

Ojanok Hogy még Kissfaludi szobrász művész sem tudná elképzelésből ijet mintázni. De sajnós ez Német tulajdon és egyuttal Német közvagyon is. A Nő. A Német (vagyis ahogy hívjuk őket csótányok) szemébe annyi mint a zsebkendője, vagyis amikor kell, akkor használja. Ugyanis az a helyzet, ha egy csótánynak meg tetszik egy nő. A csótánynak át kell hogy adja magát, mert ezt előbb utóbb ki nyirják, vagyis el teszik láb alól, vagy internálják aminek előbb utóbb furás faragás lesz a vége, úgy ahogy irom.

Nálunk magyaroknál úgy áll, hogy ZLs-tól [zászlóstól] felfelé lehet...”

(egy magyar katona levele, amelyet 1944 májusában, a cenzúra megkerülésével adott fel)



- voronyezsi katasztrófa:
1943. jan. 12. – febr. 9.
 - ↳ a Vörös Hadsereg támad
- a sztálingrádi csata
- mellékhadszíntere
- a szovjetek áttörik a magyar arcvonalat
- megsemmisítő vereség
 - ← $-30-40^{\circ}\text{C}$, nagy hó
 - ← elégtelen ruházat, fegyverzet, ellátás
- kb. 70 ezer halott**
- + eltűntek, hadifoglyok**



A Gyorshadtest; Hitler-szalonna; elesettek; német, olasz, román és magyar hadifoglyok



– veszteségek:

- a legnagyobb magyar háborús véráldozat
 - **kb. 100–120 ezer fő**
- sokáig elhallgatva, hiszen a Vörös Hadsereg ellen harcoltak
- a visszavonuló németek nem voltak bajtársiasak a honvédek maradék felszerelését erőszakkal elvették, nem engedték őket az általuk megszállt falvakban éjszakázni
- a felbomlott alakulatok a rendes utakat elkerülve vonultak vissza, egyrészt a szovjet támadásoktól, másrészt saját tisztjeiktől és tábori csendőrségüktől való félelmükben
- a rendkívüli hidegben minden éjszaka a legyengült, lerongyolódott emberek ezrei fagytak halálra, az életben maradottak pedig tovább vándorogtak
 - melegedni, megpihenni az elpusztított, felgyújtott falvak tűzénél tudtak, táplálékkul a megfagyott lovak húsát ették
- a II. magyar hadsereg parancsnoka: JÁNY GUSZTÁV vezérezredes



– cenzúra és háborús propaganda
(1943-ban még messze van a front)

Pesti Hírlap, 1943. jan. 16.:

„A szovjet erők nagy lendülettel elindított támadásai a magyar és német csapatok ellenállása következtében ki sem bontakozhattak. A magyar arcvonal egyetlen pontján betört ellenséges csapatokat már a támadás megkezdésének másnapján megsemmisítették.”

Ugyanezen a napon született harctudósítás:

„A légénység egy része levágta a ráfagyott bakancsot a lábáról és pokrócdarabokba göngyölte be véres húscsontokban lógó lábait.”



Délutáni csúcsforgalom a Rákóczi úton, 1942



4. Német megszállás

a) Margaréta-terv

- német csapatösszevonás a határon
- HORTHY klessheimi látogatása



„A háború alatt egy diplomata megkérdezte a német hadsereg főparancsnokától:

*– Mennyi időre lenne szüksége Magyarországra megszállásához?
– Huszonnégyszer óra.
– És ha ellenállnak?
– Tizenkét óra.
– Hogyhogy?
– Elmaradnak az üdvözlő beszédek...”*

A klessheimi kastély (Salzburg mellett)

- márc. 18. (szo) vacsora: HITLER bejelenti, hogy No. megszállja Mo.-ot, és ráveszi HORTHYt, hogy maradjon a helyén
→ így a megszállás törvényesnek tűnt
- márc. 19. (v) hajnal – Ø ellenállás
- **a szuverenitás bizonyos elemei megmaradtak (államfő, kormány, parlament)**
→ a nemzetközi közvélemény számára nem egyértelmű, megszállás történt-e
- Gestapo → letartóztatások – BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE
sokan bujkálnak (BETHLEN I., KÁLLAY M.)

b) SZTÓJAY DÖME miniszterelnök (1944. márc. – aug.)

- „Quisling”

- ↳ a kollaboráns szó szinonimája VIDKUN QUISLING
norvég miniszterelnök (1942–1945) nevéből

- tisztogatás a felső vezetésben, a közép- és alsóbb szintű igazgatás képviselői ált. helyükön maradnak
- szigorodó cenzúra
- állami kiadások fele → No.
+ újabb csapatok a frontra
~ Mo. szisztematikus gazdasági kifosztása



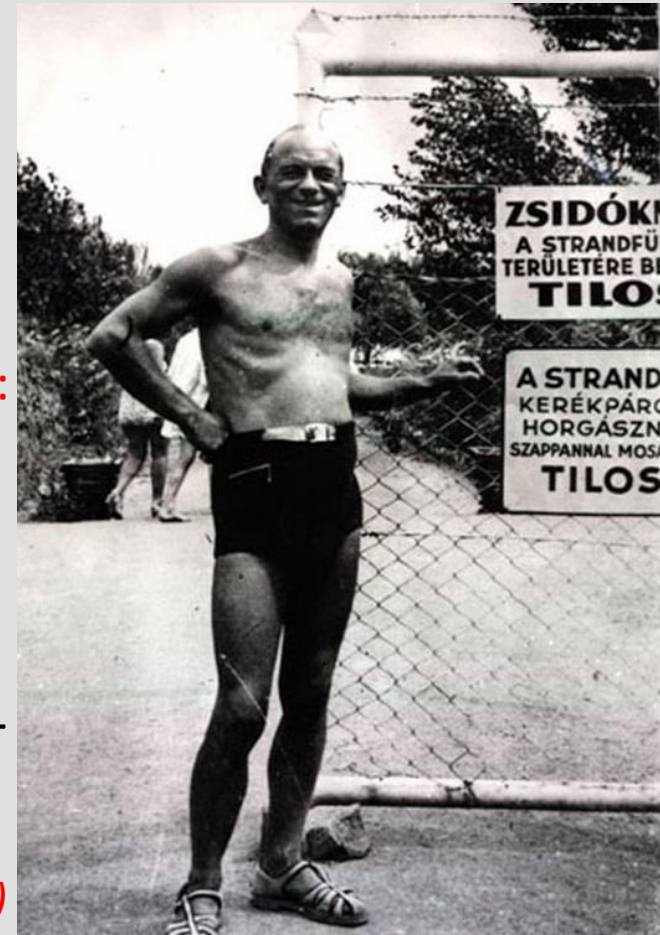
- a szövetségesek 1944 tavaszától bombázzák Mo. területét

Csepel bombázását figyelik a
Gellért-hegyről, 1944. ápr.

c) a magyar holokausz

- **holokausz** [gör.: egészen eléő áldozat] = **soá** [jiddis: katasztrófa]
= a zsidóság náci általi tömeges megsemmisítése a II. vh. során
- 1941-i népszámlálás szerint:
 - a trianoni területen 404 ezer izraelita (4,3%) + 55 ezer keresztény, akiknek legalább 2 zsidó nagyszülője volt (együtt: 4,9%);
 - a megnagyobbodott országterületen összesen kb. 800 ezer zsidótörvények hatálya alá eső magyar élt (5,5%)
 - **magyar holokausz: kb. 550–600 ezer †**
- előzmények:
 - **kamenyec-podolszkiji tömegmészárlás (1941. aug.):** a magyar hatóságok kb. 24 ezer zsidót toloncolnak ki Kárpátaljáról a SZU német megszállás alatt lévő területére, ahol meggyilkolták őket
 - **munkaszolgálat:** a zsidónak minősített hadköteles férfiak fronton letöltendő fegyvertelen szolgálata (fedezékásás, aknakeresés)
 - zsidótv-ek

Balatonszabadi (?), 1944 (?)



- 1944. márc. 19. →
 - sárga csillag, javak elkobzása
 - vidéki zsidók → **gettók** (ápr. 16.),
majd **deportálás** (máj. 15.)



Származási táblázat

teljes név születési hely, idő vallás előbbi vallás, átterés ideje	3 apai nagyapja: Keglerich György Oláh-Győr, 1837. jan. 13. t.k.	4 apai nagyanya: Takács Mária Csongrád, 1845. febr. 17. t.k.	6 anyai nagyapja: Hutter Ferenc Rohony, 1847. márc. 14. t.k.	7 anyai nagyanya: Gichsl Mária Szombathely, 1857. június 11. t.k.	teljes év születési hely, idő vallás előbbi vallás, átterés ideje
1871. év június hó 12-én Pozse		házasságkötés ideje: 9 házasságkötés helye: 10		1877. év május hó 11-én Szombathely	
teljes név születési hely, idő vallás előbbi vallás, átterés ideje	2 apja: Keglerich Kálmán Csongrád, 1876. nov. 10. t.k.	8 házasságkötés ideje: 1900. év június hó 19-án házasságkötés helye: Kézdivásárhely	5 anyja: Hutter Mária Szombathely, 1878. V. 20. t.k.	teljes név születési hely, idő vallás előbbi vallás, átterés ideje	
teljes név születési hely, idő vallás előbbi vallás, átterés ideje jelenlegi hivatali állása: anyakönyvi bejegyzésének folyószáma: azonossági száma		1 az alkalmazott: Dr. Keglerich Kálmán Szeged, 1902. XI. 27. t.k. m.kir. pénzügyi s. titkár 3281.02-2140			

Az előzőekben megadott adatok a Magyar Királyság 1942. március 27-én kiadott 1723. Kt. 1942. 6/24. á. p. sz. Mvt. számú bevezetett származási igazolvány szerint nagyszülőikig beszárolás tárgyú keresztségű származási...
P.H.

miniszteri osztályfőnök,
m.kir. közp. vámgazdátó.
hivatalfőnök.

Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem és sajátkezű aláírással megerősítem, hogy az 1210/1944. M. E. sz. rendelet 8. §-a értelmében...
Kelt Budapest, 1944. évi április hó 12-én.
Dr. Keglerich Kálmán

*Bp., a Ráday utca
a Kálvin tér felől
nézve (1945, a
Vörös Hadsereg
bevonulása után)
JEVGENYIJ HALDEJ
fotója*

*Származás-
igazolás
1944-ből*

- irányítók: ADOLF EICHMANN SS-főtiszt
ENDRE LÁSZLÓ belügyi államtitkár
- HORTHY 1944 júliusában leállítja a deportálásokat

← norm. partraszállás

← nemzetközi nyomás

← **auschwitz** jegyzőkönyv:

két megszökött rab (→) beszámolója alapján 1944 április végén készített összefoglaló irat a táborban történekről, a tömeges gyilkolás tényéről, méreteiről, módszereiről Mo.-on tartalma nem került nyilvánosságra, de Horthyhoz eljuttatták

ALFRÉD WETZLER
(1918–1988)
szerkesztő,
Pozsonyban élt

a vidéki zsidóság (~ 440 ezer) ekkorra elpusztul (Auschwitz),
a bp-i zsidóság (200–250 ezer) átmenetileg megmenekül

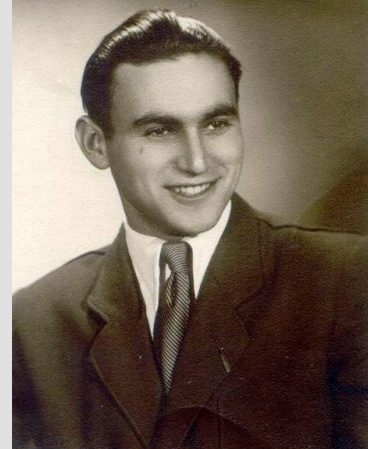
- felelősség

Mit tudott HORTHY és mi a felelőssége?

Mit tudott a deportálásban részt vevő csendőr, mi a felelőssége?

Mit tudott a magyar társadalom és mi a felelőssége?

RUDOLF VRBA
(1924–2006)
szlovák zsidó
biokémikus



*„Excellenciád további szemrehányása volt, hogy a kormány **a zsidók kiirtásának** keresztülvitelében nem járt el olyan mélyrehatóan, mint az Németországban történt, és ahogyan az a többi országban is kívánatosnak látszik.*

(HORTHY levele HITLERhez, 1943. május 7. – csak a fogalmazványban)

*„**Mindenki tudja**, mit jelent a deportáció a gyakorlatban.”*

(ANGELO ROTTA pápai nuncius [követ] a deportálások miatt 1944. május 14-én HORTHYhoz írt tiltakozó levele)

*Magyar zsidó gyerekek
az auschwitz-birkenai
vasúti „kirakodásnál” 1944*



„Én mint tanítónő eddig is nagy hiányát éreztem e hangszernek dalok és más egyebek betanításánál, de fizetésemből nem állt módomban venni. Ezért kérem, hogy az általuk lefoglalt volt zsidó zongorából [...] részemre juttatni szíveskedjenek. Ha lehetne – úgy a Bocskai u. 11. szám alatt levő F. E. zongoráját kérném. Szíves jóindulatukban bízva maradok...” (1944. december 7-én kelt kérelem)

*„Hideg május. Az emberekkel nincs mit beszélni. Mint ahogy részeggel vagy örültekkel nem lehet vitatkozni: a magyar középosztály megőrült és berúgott a zsidókérdéstől. Az oroszok Körösmezőnél, az angolok és az amerikaiak Pest fölött, s ez a társadalom eszelősen és tajtékozva nem akar, nem tud másról beszélni, csak a zsidókról. (...) A deportálások színhelye nem Mezopotámia, hanem környékbeli téglagyárak s hasonló helyek... [az embereket nap nap után] kergetik ki lakásaikból, **fosztják meg** javaiktól, szabadságuktól, s **végül bizonyosan az életüktől is** – a gyilkosok számára nem marad más megoldás!... Miért? Mert zsidók, mert »ellen-ségek«, mert »idegenek«, mert... s végül nincs válasz. Mert lehet. (...)”*

(MÁRAI SÁNDOR: Napló, 1944)

„L. városban A. zsidó orvost elvitték munkatáborba, ötéves gyermekét a gettó lakosaival együtt vagonban Lengyelországba; de a rendelő a helyén maradt. A. iskolatársam volt. Rendelőjét korszerűen rendezte be, röntgengéppel, elektrokardiogrammal. Mindez vidéken ritkaság.

A rendelőért, a röntgengépért, a felszerelésért ketten vetélkedtek: a helybeli tisztiorvos, s egy belgyógyász. A rablók nem tudtak megegyezni.

A vitából lovagias ügy keletkezett, párbaj. Mert mi lovagias nép, úri emberek vagyunk, kérlekalássan.”

(MÁRAI SÁNDOR: Napló, 1944)

5. LAKATOS GÉZA kormánya (1944. aug. – okt.) – a kiugrási kísérlet előkészítése

- 1944. aug. **23.** – Románia kiugrása a háborúból (átáll a SZU oldalára)
- 1944. okt. 15. 12⁰⁰ – HORTHY proklamációja
- sikertelen katonaság nem áll át
németek + nyilasok megtámadják a Várat
↓
ifj. HORTHY MIKLÓS elrablása
→ vele zsarolják a kormányzót
(**idősebb fia, ISTVÁN a K-i fronton †**)
↓
- SZÁLASI formai miniszterelnöki kinevezése – nem legitim
→ Mo. „az utolsó csatlós”

*SZÁLASI a Sándor-palotába érkezik 1944.
okt. 16-án, a nyilas hatalomátvétel napján*



A Déli összekötő vasúti híd bombázása (1944)



6. Nyilas rémuralom (1944. okt. 15. – 1945)

- SZÁLASI – nemzetvezető (miniszterelnök + államfő)
 - E/3 személyben vezetett naplójában önmagáról ezután PV helyett NV-ként ír (pártvezető → nemzetvezető)
 - Csobánkán építi légvárait „Hungária Egyesült Ósföldekről”
- Mo. területe hadszíntér lesz
 - Erdély: 1944. szept-okt.
 - debreceni páncéloscsata: 1944. okt.
 - Bp. ostroma:
1944. dec. 24. – jan. 18. (Pest) / febr. 13. (Buda)
 - Tavaszi ébredés: 1945. március
 - ↳ a németek utolsó offenzívája, melynek célja a D-Dunántúl visszafoglalása, a zalai olajmezők biztosítása



A két eseményre egyazon napon, 1944. november 4-én került sor:

- SZÁLASI nemzetvezetői esküje a budai várban
- Miközben a németek aláaknázták a Margit hidat, véletlenül úgy robbant föl, hogy rajta volt a forgalom



Nyilas plakátok



- budapesti zsidóságot
gettósítják, felét elhurcolják
– 1944. nov. vége
→ (buda)pesti (nagy)gettó
≠ nemzetközi gettó:
újlipótvárosi „védett házak”
kb. 70 ezer ember
lakosság a VII. kerületben
(2019. jan. 1.): 52 362 fő



*Letartóztatott zsidó nők menete
a budapesti Wesselényi utcában (1944. okt.)*

– embermentők

ANGELO ROTTA (1872–1965)

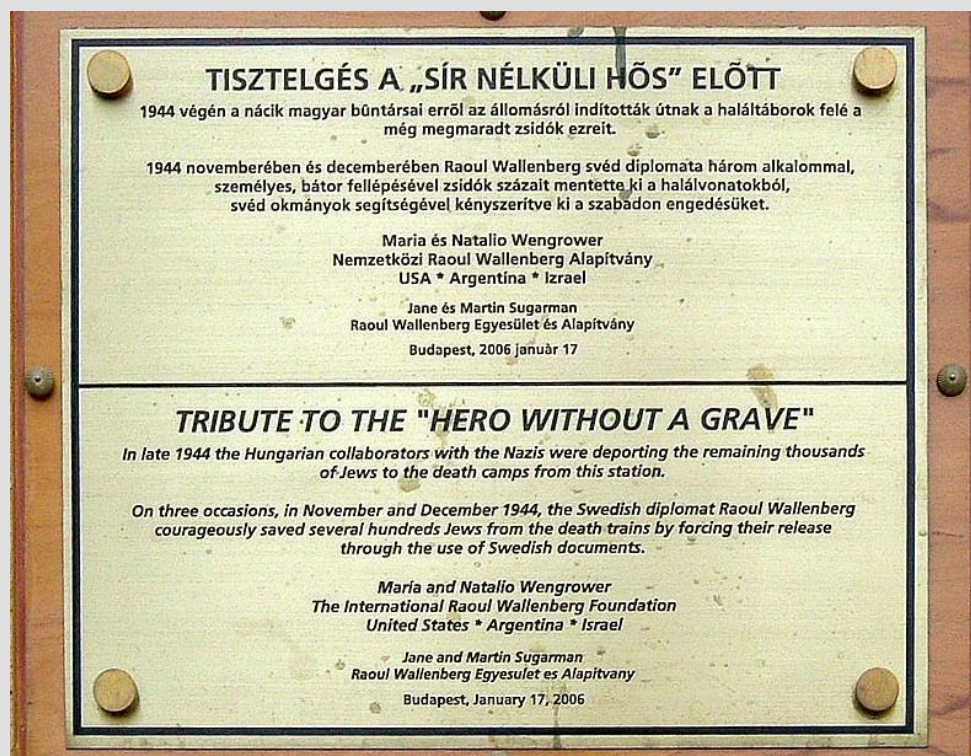
apostoli nuncius Bp.-en

RAOUL WALLENBERG (1912–1947[?])

svéd diplomata

CARL LUTZ svájci diplomata

(1942–45 alkonzul Bp.-en)

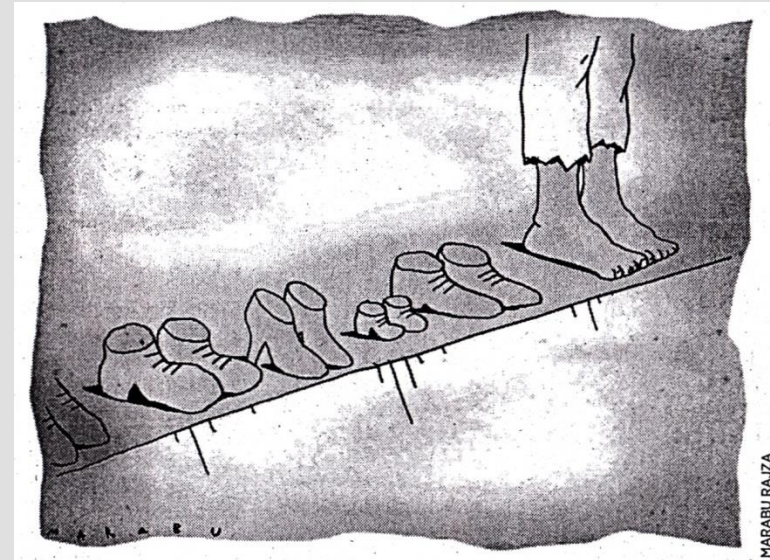


Emléktábla a Józsefvárosi pályaudvaron

RADNÓTI MIKLÓS szobra Győr
határában, az Abda felé vezető út
mentén azt a helyet jelzi, ahol a költőt
1944 novemberének első napjaiban
tömegsírba lőtték
MELOCCHO MIKLÓS alkotása (1980)



Cipők a Duna-parton.
Emlékmű a pesti Duna-parton
PAUER GYULA és CAN TOGAY alkotása (2005)



- **porrajmos** = roma holokauszt ↗
a magyarországi áldozatok száma vitatott
(a halottakét 5–10 ezer közé becsülik)

- 1944. dec. 21., Debrecen:
Ideiglenes Nemzetgyűlés – a már
felszabadult területek küldöttei
- Budapest ostroma
 - HITLER erődnék nyilvánította a várost,
amit háztól házig kell védeni
 - 1945. febr. 11.: a német-magyar védősereg
kitörése a budai várból → mészárlás

*Bp., a Margit körút
az Országúti Ferencesek templománál*



Az Erzsébet híd 1945 nyarán





Zugliget (budai hegyek), 1945 nyara

*Bp., Attila út 37. – kényszerleszállt
német vitorlázógép roncsai*



- felszabadulás – a gettóban haldokló zsidónak igen
– a nők védelmében agyonlőtt
APOR VILMOS győri püspöknek aligha
felszabadulás és megszállás
 ↳ fél szabadulás / fel! szabad dúlás
- Vörös Hadsereg – zabrálás (pl. órák)
– nők elleni erőszak

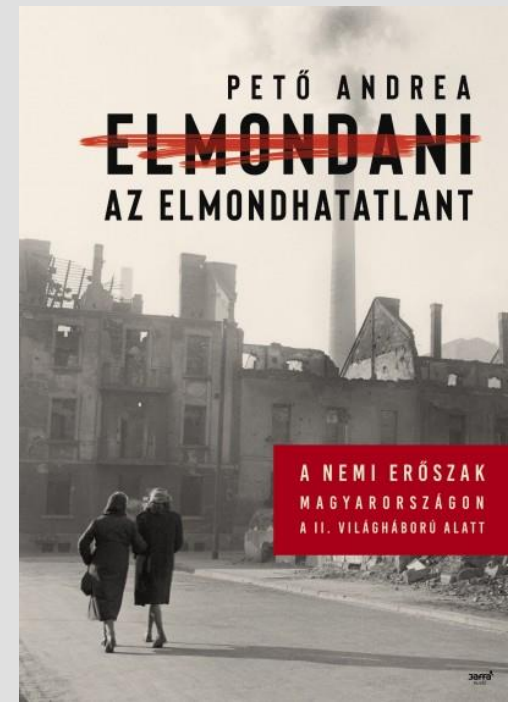
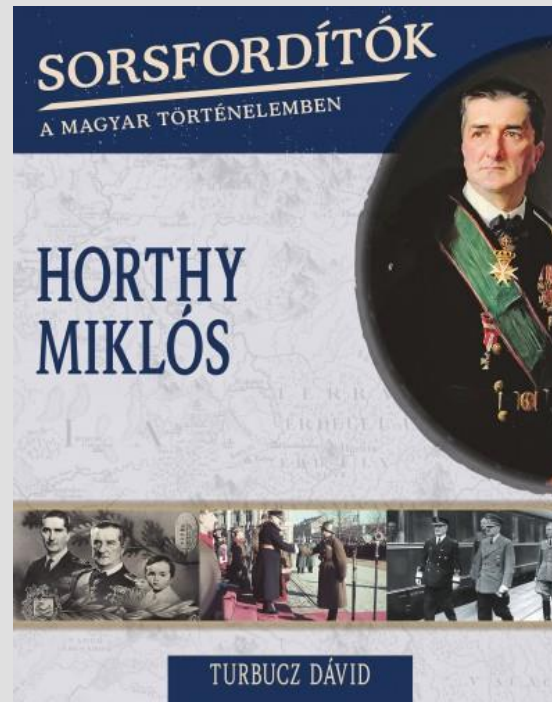
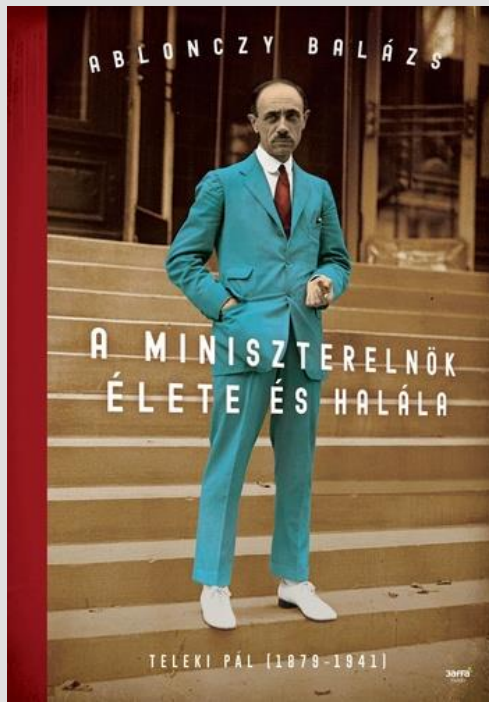
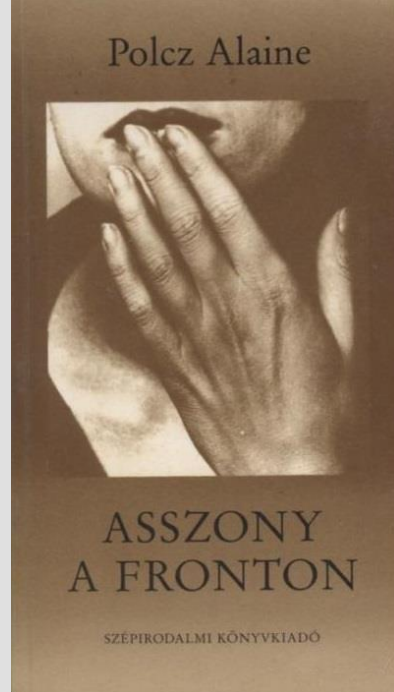
*JEVGENYIJ HALDEJ
(1917–1997), „a szovjet CAPA”
(a Reichstag tetejére kitűzött
szovjet zászló) fotója
– Bp., 1945 márc.–ápr.*

*Etikus egy ilyen fotót
illusztrációként használni?*



becslés: 100–200 ezer magyar nőt
erőszakoltak meg (akár többször is)
2 millió német nőt – kb. 250 ezer belehalt

Szubjektív
irodalmi
ajánló (2020)



A képek forrásai

Címdia – Térkép

<https://docplayer.hu/42981559-A-hatalomvaltasok-hatasa-karpatalja-nepessagszamanak-alakulasara-1869-tol-napjainkig.html>

(Molnár D. István doktori értekezése, Debrecen, 2013. 46. o.)

2. dia – Revíziós plakátok

<https://eszm.ro/2015/02/18/eloadas-a-trianoni-becstelelensegrol/>

https://mandiner.hu/cikk/20151022_bodok_gergely_intezmenyesített_veszteseg_revizios_propaganda_a_ket_vilaghaboru_kozott

3. dia – Etnikai viszonyok

<https://hu.pinterest.com/pin/443886107021113219/>

5. dia – Teleki Pál

<http://100hires.hu/cikkek/grof-teleki-pal>

6. dia – Bevonulás Nagykárolyba

www.fortepan.hu (76926/Klenner Aladár)

8. dia – Búcsúlevelek, Teleki sírja

<http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/k10403a.html>

<https://acenter.hu/Mariabesnyoi-temeto-godollo-8746/>

9. dia – Bárdossy László

https://www.nyugat.hu/cikk/44255_bardossy_a_szombathelyi_szarmazasu_miniszterelnok

10. dia – Újvidéki vérengzés

<http://www.degob.hu/index.php?showarticle=31>

<https://www.centropa.org/hu/photo/az-ujvideki-verengzes-0>

12. dia – Népszava (1941. jún. 27.)

https://nepszava.hu/1061737_a-kassai-bombazas

14. dia – Trappista sajt, árdánypataki vasúti híd, élelmiszerjegy

<https://mizo.hu/termekek/mizo-trappista-sajt-3-hetes-erlelesu-1-kg>

<https://mult-kor.hu/aznap-1940-augusztus-30-20190830?openImage=24366>

<http://www.sinekilaga.hu/a-szeretfalva-deda-vasutvonal-epitese?index=2>

15. dia – Kállay Miklós

<http://kallagyujtemeny.hu/120-2/>

17. dia – Kivégzés

https://napitortenelmiforras.blog.hu/2016/01/15/partizanvasaszt_a_donnal

19. dia – Keleti front 1942 őszétől

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Eastern_Front_1942-11_to_1943-03--Velikiye_Luki.png

20. dia – II. magyar hadsereg

<http://www.pupublogia.hu/2018/01/egy-regi-maniam.html>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1f/Gy%C3%BCm%C3%B6cs-%C3%ADz_Hitlerszalonna.jpg

https://napitortenelmiforras.blog.hu/2016/05/18/az_eletmento_fagyhalal

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Disfatta.jpg>

21. dia – Don-kanyar, visszavonulás

https://tortenelemtanulas.blog.hu/2016/01/11/73_eve_volt_a_don_i_katasztrofa

22. dia – Rákóczi út (1942), hadisírok

<http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/index1249.html>

<https://www.szekesfehervar.hu/requiem-a-don-hoseiert>

23. dia – Klessheimi kastély

<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.data.image.k/k449388a.jpg>

24. dia – Sztójay, Csepel bombázása

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5b/Sztojay-official_portrait_1944.jpg

https://2vilaghaborufegyverei.blog.hu/2020/02/01/magyarorszag_bombazasa

25. dia – Strand

http://www.csillagoshazak.hu/torteneti_hatter/fotok

26. dia – Haldej sárga csillagos fotója

www.fortepan.hu (58305/Jevgenyij Haldej felvétele)

27. dia – Rudolf Vrba, Alfred Wetzler

<https://www.hmd.org.uk/wp-content/uploads/2015/09/Rudolf-Vrba.pdf>

http://www.holokausztmagyarorszagon.hu/index.php?section=1&chapter=4_3_1&type=pic

28. dia – Magyar zsidó gyerekek

<http://www.degob.hu/index.php?showarticle=31>

30. dia – Déli összekötő vasúti híd bombázása, Szálasi

www.fortepan.hu (24316/National Archives)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Bundesarchiv_Bild_101I-680-8284A-37A%2C_Budapest%2C_Ferenc_Sz%C3%A1lasi.jpg

31. dia – Szálasi nemzetvezetői esküje, Margit híd

<https://archivum.mtva.hu/photobank/item/MTI-FOTO-ZWhabVlkQzRuNzdDWGlhRVdJNWUyUT09>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Margit_h%C3%ADd_1944._november_4.jpg

32. dia – Nyilas plakátok

https://index.hu/nagykep/2014/10/16/nyilas_plakatok_nagykep/

https://mandiner.hu/cikk/20190123_gecse_geza_magyarok_a_szovjet_lagerbirodalomban

33. dia – Elhurcolt zsidó nők, pesti gettó, térkép

<https://www.origo.hu/itthon/20150118-70-eve-szabadult-fel-a-pesti-getto.html>

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/zsidok_budapesten/

<https://futesszerelo.dugulaselharitas.net/futesszerelo-budapest-vii-kerulet/7-kerulet/>

34. dia – Rotta, Wallenberg, oltalomlevél, Wallenberg- emléktábla

<https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa1133501>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Raoul_Wallenberg#/media/F%C3%A1jl:Raoul_Wallenberg.jpg

<http://www.bedo.hu/kepek/adat/konyv/186/0242.JPG>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a1/Jozsefvaros_wallenberg.jpg

35. dia – Radnóti szobor, holokauszt emlékmű

<https://m.vajma.info/cikk/kultura/13500/Bortol-Abdaig-Verszarandoklatot-szerveznek-Radnoti-Miklos-emlekere.html>

http://pctrs.network.hu/clubpicture/5/5/1/_holokauszt_emlekere_cipok_a_dunaparton_551070_46320.jpg

36. dia – Margit körút, Erzsébet híd

Ungváry K.: Budapest ostroma. Bp., Corvina, 2005.⁶ 155. o.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9b/Erzs%C3%A9bet_h%C3%ADd_1945.jpg

37. dia – Zugliget, Attila út 35. sz. épületbe csapódott vitorlázó repülőgép

<http://budapest-szinterei.blog.hu/2012/10/09/kormanyovohely>

<https://fotók.hu/picture.php?/19440>

38. dia – Haldej fotója: Budapest Ghetto (Woman and child dead in street), 1945

<https://www.artsy.net/artwork/yevgeny-khaldei-budapest-ghetto-woman-and-child-dead-in-street>

(Utolsó látogatás ideje: 2020. május 5.)